

**Disciplinansvar för en rådman som inte meddelat domar inom
föreskrivna tidsfrister i tre mål**

Beslutet i korthet: En rådman vid Västmanlands tingsrätt meddelade inte domar inom föreskrivna tidsfrister i fyra mål. Under våren 2017 sköt han upp domarna vid sammanlagt 18 tillfällen så att de meddelades mellan två och en halv vecka och nästan två månader efter de avslutade huvudförhandlingarna. Det var fråga om bl.a. ett vårdnadsmål och två brottmål med häktade personer.

I ett beslut den 26 september 2017 ansåg JO att rådmannen hade åsidosatt sina skyldigheter i anställningen på ett sätt som utgjorde tjänsteförseelse och överlämnade frågan om disciplinansvar för rådmannen till Statens ansvarsnämnd.

I ett beslut den 5 december 2017 tilldelade ansvarsnämnden rådmannen en varning. Ansvarsnämnden ansåg att det inte var acceptabelt att upprepade gånger flytta fram dagen för en doms meddelande på sätt som rådmannen hade gjort i tre av målen. Rådmannen hade därför uppsåtligen åsidosatt sina skyldigheter i anställningen på ett sådant sätt att en tjänsteförseelse, som inte var ringa, förelåg.

Ansvarsnämndens beslut har vunnit laga kraft och JO avslutar därför ärendena.

Initiativet (JO:s ärende med dnr 2436-2017)

JO mottog den 29 mars 2017 en anonym skrivelse samt dagboksblad i Västmanlands tingsrätts mål T 2191-14, T 3681-16 och B 4981-16. Av handlingarna framgick bl.a. följande:

T 2191-14

Målet inleddes genom en ansökan om stämning som kom in till tingsrätten den 6 maj 2014.

Efter skriftväxling hölls sammanträde för muntlig förberedelse i målet den 25 augusti 2016.

Såvitt det gick att utläsa hölls huvudförhandling den 17 januari 2017.

Den 1 februari 2017 var antecknat: ”BESLUT: Med anledning av arbetsanhopning kommer dom i målet att meddelas först den 13 februari 2017 kl. 11.00./AA”.

Den 10 februari 2017 var antecknat: ”BESLUT: Med anledning av arbetsanhopning kommer dom i målet att meddelas först den 22 februari 2017 kl. 11.00./AA”.

Den 22 februari 2017 var antecknat: ”BESLUT: Med anledning av arbetsanhopning kommer dom i målet att meddelas först den 27 februari 2017 kl. 11.00./AA”.

Den 24 februari 2017 var antecknat: ”BESLUT: Med anledning av arbetsanhopning och mellankommande ledighet kommer dom i målet att meddelas först den 9 mars 2017 kl. 11.00./AA”.

Den 9 mars 2017 var antecknat: ”BESLUT: Med anledning av arbetsanhopning och mellankommande ledighet kommer dom i målet att meddelas först den 14 mars 2017 kl. 11.00./AA”.

Den 14 mars 2017 meddelade tingsrätten dom i målet.

T 3681-16

Enligt vad som framgick hölls huvudförhandling i målet den 22 februari 2017.

Den 13 mars 2017 var antecknat: ”BESLUT: Med anledning av arbetsanhopning kommer dom att meddelas först den 17 mars 2017 kl. 11.00/AA”.

Den 16 mars 2017 var antecknat: ”BESLUT: Med anledning av arbetsanhopning kommer dom att meddelas först den 21 mars 2017 kl. 11.00/AA”.

Den 21 mars 2017 var antecknat: ”BESLUT: Med anledning av arbetsanhopning kommer dom att meddelas först den 24 mars 2017 kl. 11.00/AA”.

Den 24 mars 2017 var antecknat: ”BESLUT: Med anledning av arbetsanhopning kommer dom att meddelas först den 28 mars 2017 kl. 11.00/AA”.

B 4981-16

Såvitt det gick att utläsa hölls huvudförhandling i målet mellan den 27 januari och 3 februari 2017.

Den 15 februari 2017 var antecknat: ”BESLUT: Då det behövs ytterligare tid för färdigställande av dom kommer denna att meddelas den 17 februari 2017. /AA”.

Den 17 februari 2017 var antecknat: ”BESLUT: Då det behövs ytterligare tid för färdigställande av dom kommer denna att meddelas den 21 februari 2017. /AA”.

Den 21 februari 2017 meddelades dom i målet.

Eftersom det framgick att domar i målen hade skjutits fram vid flera tillfällen och det i tingsrättens mål T 2191-14 kunde vara fråga om långsam handläggning av målet i sig beslutade jag den 10 april 2017 att utreda frågorna i ett särskilt ärende.

Anmälan (JO:s ärende med dnr 3061-2017)

I en anmälan till JO den 3 maj 2017 framförde BB klagomål mot Västmanlands tingsrätt. Hon uppgav att tingsrätten hade flyttat fram domen i målet B 5016-16, där den tilltalade var häktad, vid flera tillfällen. Tillsammans med anmälan lämnades ett dagboksblad, av vilket bl.a. följande framgick:

Såvitt det gick att utläsa hölls huvudförhandling i målet mellan den 31 mars och 3 april 2017.

Den 13 april 2017 var antecknat: "BESLUT: Då ytterligare överläggning och tid för färdigställande av dom behövs kommer dom i målet att meddelas först den 21 april 2017./AA".

Den 21 april 2017 var antecknat: "BESLUT: Då ytterligare överläggning och tid för färdigställande av dom behövs kommer dom i målet att meddelas först den 26 april 2017./AA".

Den 26 april 2017 var antecknat: "BESLUT: Då ytterligare tid för färdigställande av dom behövs kommer dom i målet att meddelas först den 28 april 2017./AA".

Den 28 april 2017 var antecknat: "BESLUT: Med anledning av arbetsanhopning kommer dom i målet att meddelas först den 3 maj 2017./AA".

Den 3 maj 2017 var antecknat: "BESLUT: Med anledning av arbetsanhopning behövs ytterligare tid för färdigställande av dom varför denna kommer att meddelas först den 5 maj 2017./AA".

JO:s utredning

JO uppmanade tingsrätten i två separata remisser att lämna upplysningar om och yttra sig över hur handläggningen av målen förhöll sig till 17 kap. 9 § andra stycket respektive 30 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken, RB, samt lämpligheten i att skjuta fram domarna vid så många tillfällen som varit fallet. I fråga om mål T 2191-14 skulle det av yttrandet även särskilt framgå hur handläggningen av målet förhöll sig till bestämmelsen i 42 kap. 6 § tredje stycket RB.

Tingsrätten (lagmannen CC) skickade in följande gemensamma yttrande i de båda ärendena:

Tingsrätten har uppmanats att yttra sig över hur handläggningen av vissa mål förhåller sig till 17 kap. 9 § andra stycket respektive 30 kap. 7 § andra stycket rättegångsbalken (RB). Upplýsningar om handläggningen och anledningen till att domarna sköts fram på sätt skett har lämnats av rådmannen AA. Upplýsningarna bifogas [följer nedan; JO:s anm.]. Även chefsrådmannen på den avdelning som AA arbetar på har fått tillfälle att yttra sig. Även det yttrandet bifogas [följer nedan; JO:s anm.].

Då huvudförhandling ägt rum, skall enligt 30 kap. 7 § andra stycket RB, samma eller sist nästa helgfria dag överläggning hållas och, om det kan ske, dom beslutas och avkunnas. Finnes rådrum för domens beslutande eller avfattande oundgängligen erforderligt, må rätten besluta anstånd därmed; domen skall dock, om ej synnerligt hinder möter, skriftligen avfattas och meddelas, då den tilltalade är häktad, inom en vecka och i annat fall inom två veckor efter förhandlingens avslutande. Avkunnas ej domen vid huvudförhandlingen, skall den avkunnas vid annat rättens sammanträde eller ock meddelas genom att den hålles tillgänglig å rättens kansli; vid huvudförhandlingen skall underrättelse givas om tiden och sättet för domens meddelande. En i princip likalydande men något generösare reglering för tvistemålen finns i 17 kap. 9 § andra stycket RB.

Enligt min mening är utrymmet att inte omedelbart avkunna dom något större än vad lagtexten ger uttryck för. Kravet på att rådrum för domens beslutande och avfattande ska vara oundgängligen erforderligt tillämpas nog i vardagen oftare än vad texten enligt sin ordalydelse föreskriver. Men om det inte är stora eller komplicerade mål är det ett oavvisligt krav att domen hålls tillgänglig inom en vecka i häktade mål. I vart fall målet om grov fridskränkning [mål B 5016-16; JO:s anm.] har enligt min mening inte motiverat längre tid än en vecka för domens meddelande. Möjligen kan målet avseende grov våldtäkt [mål B 4981-16; JO:s anm.] motivera en något längre tid. Men att på sätt skett skjuta på dom vid upprepade tillfällen och även underlåta att meddela domarna inom den föreskrivna fristen, särskilt i häktade mål, har inte bara varit olämpligt utan i strid mot rättegångsbalkens bestämmelser om tiden för tillhandahållande av domar.

Jag blev varse det inträffade vid något tillfälle alldeles innan JO:s remiss kom och jag grubblade över frågan om jag skulle anmäla förfarandet till Statens ansvarsnämnd. När remissen kom valde jag att skrinlägga en sådan åtgärd, eftersom JO nu granskar ärendet. Jag menar att den upprepade underlåtelser att inte meddela dom i rätt tid är en så allvarlig försummelse att frågan bör underställas Statens ansvarsnämnd för bedömning.

När det slutligen gäller uppmaningen att särskilt yttra sig över handläggningen av T 2191-14 är uppenbart, att domaren fram till den muntliga förberedelsen inte drivit målet mot ett avgörande på ett sätt som förutsätts i RB. Protokollet från förberedelsen finns inget att anmärka på, och tid för huvudförhandling inbokades vid sammanträdet för den muntliga förberedelsen. Huvudförhandlingen hölls också på utsatt tid. Jag utgår från att det inte fanns lediga tider för huvudförhandling innan januari 2017. Att tiden för domens meddelande därefter uppsköts upprepade gånger och att den inte meddelades förrän den 14 mars 2017 har behandlats ovan som en olämplig och med RB oförenlig tidsutdräkt.

Chefsrådmannen har sedan vi uppmärksammade brister i handläggningen tidigare i år flera gånger haft samtal med domaren ifråga. Tillsynen av domarens rotel har intensifierats.

Chefsrådmannen DD uppgav följande:

Den 5 september 2016 indelades tingsrätten i två avdelningar och i samband härmed tillträdde jag som chef för den ena avdelningen och blev då AA:s närmaste chef. [...]

Det kom till min kännedom i början av 2017 att AA hade skjutit fram domar vid flera tillfällen i några mål. Jag hade i anledning härav ett samtal med AA den 21

februari som följdes av ytterligare samtal den 9 mars och den 3 maj. Vid dessa samtal framhöll jag vikten av att domar meddelas inom angivna tidsramar. AA förklarade sig införstådd med mina påpekanden och framhöll att domarna borde ha meddelats vid en tidigare tidpunkt.

Rådmannen AA uppgav följande:

T 2191-14

Målet gällde ersättning ur en bilförsäkring.

Beträffande handläggningen så gjordes en preskriptionsinvändning från svaranden och tanken var att meddela mellandom i den frågan då en preliminär bedömning gav vid handen att preskriptionsinvändningen skulle bifallas. Parterna kom dock att föreläggas att slutföra sin talan gällande preskriptionsfrågan först under hösten 2015 och i slutet av oktober 2015 hade parterna gjort detta. Målet blev därefter liggande till i maj då jag gick igenom målet noggrannare för att meddela mellandom. Vid denna genomgång kom jag till bedömningen att talan inte var preskriberad. Eftersom en mellandom då inte skulle vara särskilt meningsfull kontaktade jag ombuden och vi kom fram till att det var bättre att förbereda målet för en huvudförhandling.

Beträffande meddelande av dom kan endast konstateras att denna skjutits fram alltför många gånger. Målet var visserligen inte okomplicerat men borde ha varit färdigt åtminstone i mitten av februari 2017. Vecka 9 hade jag semester.

T 3681-16

Målet gällde vårdnad, boende och umgänge med barn.

Huvudförhandling ägde rum den 22 februari 2017. Datum för dom bestämdes till den 13 mars. Vecka 9 (27 februari–5 mars) hade jag semester. Domen tog längre tid att färdigställa än förväntat då jag inte var övertygad om att vad som beslutats vid överläggningen var korrekt. Domen kom dock slutligen att utformas i enlighet med detta. Dom meddelades först den 28 mars [*rätteligen 7 april, JO:s anm.*].

B 4981-16

Målet gällde grov våldtäkt med utvisningsyrkanden mot de tre tilltalade.

Huvudförhandlingen ägde rum den 27 och 31 januari samt den 3 februari 2017. Domskrivningen tog längre tid än beräknat bl.a. beroende på att målet var ganska omfattande och att utvisningsyrkandena tog särskild tid att bedöma då Uppsala tingsrätt kort tid innan i ett snarlikt mål ogillat utvisningsyrkandena medan vi ansåg att dessa yrkanden i aktuellt mål borde bifallas. Dom borde ha kunnat meddelas åtminstone till den 17 februari.

B 5016-16

Målet gällde ansvar för grov fridskränkning mellan två sårbor.

Huvudförhandlingen ägde rum den 31 mars och 3 april 2017. Vid huvudförhandlingens avslutande meddelades att dom skulle meddelas den 13 april. Vid överläggning den 4 april 2017 bestämdes preliminärt att den tilltalade skulle dömas för grov fridskränkning och inte för de enskilda brotten som ingick i gärningsbeskrivningen men att jag skulle kontrollera att detta stämde överens med praxis och doktrin.

Då jag började skriva domen och kontrollera praxis, förarbeten och doktrin kom jag fram till att den preliminära bedömningen nog var felaktig varför jag försökte få tag på nämndemännen. Med anledning av att jag behövde mer tid för att författa domen och överlägga med nämndemännen beslutade jag att skjuta på domen, med hänsyn till påskhelgen, till den 21 april.

Vid fortsatt skrivande kom jag fram till att rättens ursprungliga bedömning var den korrekta och nämnden kontaktades. Jag behövde ytterligare tid för

domskrivning och tvingades inse att jag behövde skjuta på domen igen, denna gång till den 26 april.

Domskrivningen tog mycket längre tid än jag kunnat föreställa mig och jag blev inte klar till den 26 april varför jag flyttade på datum för dom till den 28 april.

Den 26–28 april hölls huvudförhandling i ett tvistemål där jag var referent. Jag hann under den 26 och 27 april inte skriva dom i den utsträckning jag hoppats. Jag tvingades därför skjuta på domen ytterligare en gång, denna gång till den 3 maj [*rätteligen ytterligare en gång, från den 3 maj till den 5 maj, JO:s anm.*].

Tidsutdräkten är givetvis ytterst olycklig.

JO begärde in domarna och ytterligare handlingar i de aktuella målen.

I fråga om mål T 3681-16 framgick det att tingsrätten hade beslutat att flytta fram tidpunkten för meddelande av dom även den 28 och 31 mars 2017 och att dom meddelades den 7 april 2017.

I fråga om mål B 4981-16 framgick det bl.a. att det var fråga om tre tilltalade; en var 17 år och hade tidigare varit häktad i målet men var inte det vid tiden för domen, en var troligen 16 år och häktad vid tiden för domen och en var 18 år och häktad vid tiden för domen – samtliga var alltså under 21 år.

I fråga om mål B 5016-16 framgick det att dom meddelades den 5 maj 2017.

JO hämtade även in information om att AA började arbeta som rådman vid tingsrätten den 1 september 2014 och att han sedan dess hade varit ansvarig domare för mål T 2191-14.

Rättslig reglering angående tidsfrister för meddelande av domar

I 17 kap. 9 § andra stycket RB, som avser rättegången i tvistemål, anges att då huvudförhandling har ägt rum ska överläggning hållas samma dag eller senast nästa helgfria dag och om det är möjligt dom beslutas och avkunnas. Om det med hänsyn till målets beskaffenhet krävs rådrum för att besluta eller avfatta domen ska den meddelas senast två veckor efter avslutad huvudförhandling. Ytterligare anstånd kan äga rum om det finns synnerligt hinder. Som skäl för ytterligare anstånd anges i 1949 års kommentar att rättsfrågorna i målet är av synnerligen svårlöst beskaffenhet och kräver ingående överväganden eller att utredningen är synnerligen omfattande och dess genomgång inte hinns med under den tid som annars står till buds (Gärde m.fl., Nya rättegångsbalken jämte lagen om dess införande, Stockholm 1949 s. 189).

När det gäller rättegången i brottmål finns motsvarande bestämmelse i 30 kap. 7 § andra stycket RB. Möjligheterna att inte avkunna dom i anslutning till huvudförhandlingen är emellertid mindre än i tvistemål. Enligt bestämmelsen får anstånd endast beslutas om det är ”oundgängligen erforderligt” och domen ska, om den tilltalade är häktad, meddelas inom en vecka och i andra fall inom två veckor efter avslutad huvudförhandling. Även i brottmål kan ytterligare anstånd komma i fråga om det finns synnerligt hinder.

Enligt 29 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, LUL, ska mål mot den som inte har fyllt 21 år alltid behandlas skyndsamt. Om det väcks allmänt åtal mot den som inte har fyllt 18 år för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än sex månader, ska de tidsfrister följas som är föreskrivna för åtgärder i mål där den tilltalade är häktad.

Enligt 30 § LUL ska dom i mål mot den som inte har fyllt 21 år avkunnas muntligen vid huvudförhandlingen, om det inte möter synnerliga hinder. I övrigt gäller 30 kap. 7 § RB.

JO:s bedömning och överlämnande av ärendena till Statens ansvarsnämnd

I ett beslut den 26 september 2017 gjorde jag följande bedömning i fråga om rådmannens långsamma handläggning av mål T 2191-14 och underlåtenhet att meddela domar inom föreskrivna tidsfrister i samma mål samt i mål T 3681-16, B 4981-16 och B 5016-16:

Långsam handläggning av tingsrättens mål T 2191-14

I regeringsformen finns ett uttryckligt krav på att en rättegång ska genomföras inom skälig tid (2 kap. 11 § andra stycket). Vidare anges det i 42 kap. 6 § tredje stycket RB att rätten ska driva förberedelsen av ett tvistemål med inriktning på ett snabbt avgörande. Denna förpliktelse ska rätten fullgöra genom formell och materiell processledning. Enligt 42 kap. 6 § fjärde stycket RB ska rätten upprätta en tidsplan för målets handläggning, om det inte på grund av målets beskaffenhet eller av något annat skäl är obehövligt. Enligt 42 kap. 9 § tredje stycket RB ska rätten normalt hålla ett sammanträde för muntlig förberedelse så snart som möjligt efter det att ett skriftligt svaromål har kommit in.

Av utredningen framgår att målet inleddes vid tingsrätten den 6 maj 2014. Ett sammanträde för muntlig förberedelse hölls först den 25 augusti 2016, dvs. efter mer än två år. Den egentliga handläggningen dessförinnan präglades av flera längre uppehåll från tingsrättens sida, bl.a. mellan den 9 oktober 2014 och den 12 februari 2015 och mellan den 22 oktober 2015 och den 31 maj 2016, då AA kontaktade parterna om hur målet skulle handläggas i fortsättningen. Någon tidsplan upprättades aldrig och målet avslutades genom att domen meddelades (se nedan) den 14 mars 2017, dvs. efter en total handläggningstid på nära tre år.

I remissvaret uppger tingsrätten att det är uppenbart att den ansvarige domaren inte har drivit målet framåt mot ett avgörande i tiden före den muntliga förberedelsen. Jag instämmer i den bedömningen. Av inhämtad information från tingsrätten framgår att AA varit ansvarig domare för målet alltsedan han tillträdde sin tjänst den 1 september 2014.

Om AA hade gjort vad han skulle enligt de ovan angivna reglerna i RB hade handläggningstiden sannolikt förkortats betydligt. Det har inte varit fråga om

något extraordinärt mål. AA förtjänar kritik för den långsamma handläggningen av målet.

Underlåtenhet att meddela domar inom föreskrivna tidsfrister

Tingsrättens mål T 2191-14

Huvudförhandling i målet, som alltså avsåg en fordran, hölls den 17 januari 2017 med AA som s.k. ensamdomare. Parterna underrättades vid huvudförhandlingens slut om att domen skulle meddelas genom att hållas tillgänglig på rättskansliet den 1 februari 2017, från kl. 11.00.

Den 1 februari 2017, oklart vid vilken tidpunkt, beslutade AA att domen, med anledning av arbetsanhopning, skulle meddelas först kl. 11.00 den 13 februari 2017. Därefter beslutade AA att, bl.a. med anledning av arbetsanhopning, skjuta upp meddelandet av domen

- den 10 februari 2017 till den 22 februari 2017, kl. 11.00
- den 22 februari 2017 till den 27 februari 2017, kl. 11.00
- den 24 februari 2017 till den 9 mars 2017, kl. 11.00 och
- den 9 mars 2017 till den 14 mars 2017, kl. 11.00.

Domen i målet meddelades den 14 mars 2017, dvs. nästan två månader efter att huvudförhandlingen hade avslutats.

Domen omfattar elva sidor. De egentliga domskälen omfattar fyra sidor. Enligt huvudregeln i 17 kap. 9 § RB skulle AA ha meddelat den skrivna domen inom 14 dagar eller senast den 31 januari 2017. Endast om det fanns synnerligt hinder mot att meddela domen inom den tiden hade den kunnat meddelas senare. AA har inte åberopat något synnerligt hinder i sitt svar med anledning av JO:s remiss och jag kan inte heller se att det funnits något synnerligt hinder mot att meddela domen inom den tid som är huvudregel enligt lagen. AA skulle därför ha meddelat domen senast den 31 januari 2017, och det var fel av honom att inte meddela domen förrän den 14 mars 2017, dvs. åtta veckor efter huvudförhandlingen.

Tingsrättens mål T 3681-16

Huvudförhandling i målet – som avsåg vårdnad, boende och umgänge med barn – hölls den 22 februari 2017 med AA som ordförande och tre nämndemän. Parterna underrättades vid huvudförhandlingens slut om att domen skulle meddelas genom att hållas tillgänglig på rättskansliet den 13 mars 2017, från kl. 11.00.

Den 13 mars 2017, oklart vid vilken tidpunkt, beslutade AA att domen, med anledning av arbetsanhopning, skulle meddelas först kl. 11.00 den 17 mars 2017. Därefter beslutade AA att skjuta upp meddelandet av domen, bl.a. med anledning av arbetsanhopning och att det krävdes ytterligare överläggning

- den 16 mars 2017 till den 21 mars 2017, kl. 11.00

- den 21 mars 2017 till den 24 mars 2017, kl. 11.00
- den 24 mars 2017 till den 28 mars 2017, kl. 11.00
- den 28 mars 2017 till den 31 mars 2017, kl. 11.00 och
- den 31 mars 2017 till den 7 april 2017, kl. 11.00.

Domen i målet meddelades den 7 april 2017, dvs. en och en halv månad efter att huvudförhandlingen hade avslutats.

Domen omfattar 13 sidor. De egentliga domskälen omfattar tre och en halv sida. AA har som skäl för att det tog lång tid att skriva domen åberopat att han inte var övertygad om att vad som beslutats vid överläggningen var korrekt. Det hade dock varit hans skyldighet att planera sitt arbete så att det funnits utrymme för att reda ut tveksamheter av olika slag, och jag anser inte att det funnits synnerligt hinder mot att meddela domen inom den tid som är huvudregel enligt lagen. AA skulle därför ha meddelat domen senast den 8 mars och det var fel av honom att meddela domen först den 7 april 2017, dvs. drygt sex veckor efter huvudförhandlingen.

Tingsrättens mål B 4981-16

Målet gällde tre tilltalade som åtalats för grov våldtäkt, våldtäkt och misshandel. En av de tilltalade var 17 år, en var 18 år och häktad, och den tredje var troligen 16 år och häktad.

Huvudförhandlingen hölls under tre dagar, den 27 januari 2017, den 31 januari 2017 och den 3 februari 2017 med AA som ordförande och tre nämndemän. Parterna underrättades vid huvudförhandlingens slut om att domen skulle meddelas genom att hållas tillgänglig på rättskansliet den 15 februari 2017, från kl. 11.00.

Den 15 februari 2017, oklart vid vilken tidpunkt, beslutade AA att domen, då det behövdes ytterligare tid för att färdigställa denna, skulle meddelas den 17 februari 2017, oklart vid vilken tidpunkt. Den 17 februari 2017, också oklart vid vilken tidpunkt, beslutade AA att domen, då det återigen behövdes ytterligare tid för att färdigställa domen, skulle meddelas den 21 februari 2017, även denna gång oklart vid vilken tidpunkt.

Domen meddelades den 21 februari 2017, dvs. två och en halv vecka efter att huvudförhandlingen hade avslutats och en och en halv vecka efter det datum då den enligt huvudregeln i 30 kap. 7 § RB skulle ha meddelats.

AA har framfört att domskrivningen tog längre tid än beräknat och att domen borde ha kunnat meddelas åtminstone den 17 februari 2017. Den skrivna domen är på 22 sidor, 16 sidor om man räknar bort domsluten.

Det är viktigt att mål där den tilltalade är häktad handläggs så snabbt som möjligt. Rekvisitet ”synnerligt hinder” bör alltså tolkas restriktivt i sådana mål. AA har i sitt svar till JO angett att domskrivningen tog längre tid än beräknat bl.a. beroende på att målet var ganska omfattande och att utvisningsyrkandena

tog särskild tid att bedöma. Emellertid måste beaktas att en del av arbetet med domen, såsom redovisning av de tilltalades och målsägandenas berättelser, rimligen borde ha kunnat förberedas redan innan huvudförhandlingen avslutades.

Jag anser sammanfattningsvis att varken målets omfattning, svårigheterna att ta ställning till utvisningsyrkandena eller någon annan omständighet innebar något synnerligt hinder mot att meddela domen inom den tid som är huvudregel enligt lagen. AA skulle därför ha meddelat domen senast den 10 februari 2017. Det var alltså fel av honom att meddela domen först den 21 februari 2017, dvs. två och en halv vecka efter att huvudförhandlingen hade avslutats.

Tingsrättens mål B 5016-16

Målet gällde ett åtal för grov fridskränkning gentemot en vuxen tilltalad som var häktad. Huvudförhandling hölls under två dagar, den 31 mars 2017 och den 3 april 2017 med AA som ordförande och tre nämndemän. Parterna underrättades vid huvudförhandlingens slut om att domen skulle meddelas genom att hållas tillgänglig på rättskansliet den 13 april 2017, från kl. 11.00.

Den 13 april 2017, oklart vid vilken tidpunkt, beslutade AA att domen skulle meddelas den 21 april 2017, också oklart vid vilken tidpunkt, eftersom det behövdes ytterligare överläggning och tid för att färdigställa domen. Därefter beslutade AA att skjuta upp domens meddelande, bl.a. av samma anledning som tidigare och också med anledning av arbetsanhopning

- den 21 april 2017 till den 26 april 2017
- den 26 april 2017 till den 28 april 2017
- den 28 april 2017 till den 3 maj 2017 och
- den 3 maj 2017 till den 5 maj 2017.

Huvudförhandlingen avslutades alltså den 3 april 2017 och domen i målet meddelades den 5 maj 2017, dvs. strax över en månad senare. Den skriftliga domen är på sammanlagt 21 sidor.

Som jag konstaterat beträffande målet B 4981-16 måste rekvisitet ”synnerligt hinder” tolkas restriktivt i mål där den tilltalade är häktad. AA har i sitt svar till JO hänvisat till att han varit osäker på hur gärningarna skulle bedömas och att han därför behövde extra tid för domskrivningen. Det måste emellertid krävas av en domare att han eller hon, inte minst i mål med häktade, arbetar med sådan framförhållning att eventuella juridiska problem upptäcks i så god tid att lagstadgade tidsfrister kan hållas. Jag anser att det inte fanns något synnerligt hinder mot att meddela domen inom den tid som är huvudregel enligt lagen. AA skulle därför ha meddelat domen senast den 10 april 2017. Det var alltså fel av honom att meddela domen först den 5 maj 2017, drygt en månad efter att huvudförhandlingen hade avslutats.

Fråga om disciplinpåföljd och överlämnande av ärendena till Statens ansvarsnämnd

I beslutet den 26 september 2017 lämnade jag över ärendena till Statens ansvarsnämnd för prövning av frågan om disciplinpåföljd borde meddelas AA. Jag förde i denna fråga fram följande:

Av rättssäkerhetsskäl ställs generellt höga krav på en korrekt handläggning inom rättsväsendet. Särskilt höga krav ställs på en domstol, och därmed en domare. Det är därför en domares skyldighet att på ett rättssäkert och effektivt sätt avgöra de mål och ärenden som han eller hon ska handlägga och naturligtvis inom de tidsfrister som lagen anger.

Kravet på att domar ska meddelas i nära anslutning till huvudförhandlingarna har sin grund i omedelbarhetsprincipen. Om en längre tid förflyter mellan huvudförhandlingen och domskrivandet, är risken stor att något väsentligt blir förbisett, bortglömt eller värderat på ett oriktigt sätt. Dessutom kan dröjsmål med att meddela en dom leda till att handläggningen av målet inte uppfyller regeringsformens krav på att en rättegång ska genomföras inom skälig tid (2 kap. 11 § andra stycket regeringsformen). De särskilt korta tidsfristerna i mål med häktade kan utöver detta motiveras med att den som är berövad sin frihet i väntan på rättegång måste få sin sak prövad utan dröjsmål.

Av DD:s yttrande framgår att han under början av 2017 fick vetskap om att AA hade skjutit fram domar vid flera tillfällen i några mål och att han vid tre tillfällen under februari, mars och maj 2017 diskuterade detta med AA. Vid dessa samtal, där det första tycks ha ägt rum samma dag – den 21 februari 2017 – som domen meddelades i mål B 4981-16 (efter att ha skjutits upp vid två tillfällen) hade han framhållit vikten av att domar meddelas inom angivna tidsramar. Enligt DD förklarade sig AA vid dessa samtal införstådd med tidsfristerna. Trots detta hanterade AA de övriga tre nu aktuella målen i strid med de lagstadgade tidsfristerna för meddelande av dom.

Det är fråga om sådana lagregler som ska tillämpas efter varje huvudförhandling. AA har medvetet skjutit upp domarna i dessa fyra mål under våren 2017 vid sammanlagt 18 tillfällen. Domarna har meddelats mellan två och en halv vecka och nästan två månader efter de avslutade huvudförhandlingarna, och i två fall har det varit fråga om brottmål med häktade personer.

Det finns enligt min mening anledning att se allvarligt på AA:s underlåtenhet att i dessa fyra mål meddela domar inom de föreskrivna tidsfristerna. Jag anser att han har åsidosatt sina skyldigheter i anställningen på ett sätt som utgör sådan tjänsteförseelse som enligt 14 § lagen (1994:260) om offentlig anställning, LOA, bör leda till disciplinpåföljd. AA:s agerande kan inte anses som ringa.

Enligt 34 § LOA är det Statens ansvarsnämnd som ska ta ställning till frågan om disciplinansvar. Med stöd av 6 § tredje stycket lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän beslutar jag därför att överlämna

ärendena till Statens ansvarsnämnd för prövning av frågan om disciplinansvar för AA.

Förutsatt att Statens ansvarsnämnd inte tidigare har ålagt AA någon disciplinpåföljd för liknande åsidosättanden är det enligt min mening inte motiverat med någon annan påföljd än en varning.

Statens ansvarsnämnds prövning

I ett beslut den 5 december 2017 tilldelade Statens ansvarsnämnd AA en varning enligt 14 och 15 §§ LOA. I beslutet förde ansvarsnämnden fram följande:

AA:s inställning och svar på JO:s anmälan

AA godtog en varning men hade vissa invändningar mot JO:s bedömning i ett av de fyra målen:

När det gäller mål B 4981-16 har han här tillagt att målet var planerat för två dagars huvudförhandling i stället för tre som blev fallet. Förhandlingen avslutades fredagen den 3 februari 2017 kl. 16.40. I samband med detta meddelades parterna att rätten omedelbart skulle hålla en kortare överläggning i häktningsfrågan och sedan en fullständig överläggning på förmiddagen tisdagen den 7 februari. En nämndeman hade förhinder den 6 februari. Målet var relativt omfattande och särskilt utvisningsyrkandena var svårbedömda (Uppsala tingsrätt hade kort tid före ogillat utvisningsyrkanden för snarlika brott där gärningsmännen också kom från ...) och med hänsyn till allvaret i dessa yrkanden kändes det särskilt angeläget att de blev korrekt behandlade. Att meddela dom den 10 februari var inte realistiskt.

Han vill i sammanhanget framhålla att han i efterhand har insett att hans arbetskapacitet under den aktuella perioden var nedsatt på grund av långvarig stress och hög arbetsbelastning. Hade han haft bättre möjligheter att planera sitt arbete för att skapa nödvändigt utrymme för att reda ut tveksamheter i målen och inte fått mål tilldelade med bara några dagar kvar till huvudförhandling hade felaktigheterna sannolikt inte uppkommit. I samråd med chefsrådmannen DD har han nu planerat åtgärder för att undvika att en upprepning sker.

JO:s svar

JO bereddes tillfälle att yttra sig över AA:s svar och förde fram följande:

JO har förståelse för att arbetet med domen i mål B 4981-16 var tidsödande och besvärligt. Men JO anser att det inte heller mot bakgrund av vad AA nu har upplyst fanns något synnerligt hinder mot att meddela domarna inom den tid som är huvudregeln enligt lagen, dvs. den 10 februari. Under alla förhållanden var det fel att meddela domen först den 21 februari.

Ansvarsnämndens skäl

Allmänna utgångspunkter för ansvarsnämndens prövning

Av 34 § LOA följer att Statens ansvarsnämnd prövar bl.a. frågor om disciplinansvar beträffande de som, i likhet med AA, har anställning som rådman. Enligt 14 § LOA får en arbetstagare, som uppsåtligen eller av oaktsamhet åsidosätter sina skyldigheter i anställningen, meddelas

disciplinpåföljd för tjänsteförseelse. Är felet med hänsyn till samtliga omständigheter ringa, får någon påföljd inte meddelas.

För att ett arbetsrättsligt disciplinansvar ska komma i fråga gäller att ansvarsnämnden, utifrån den utredning som föreligger, kan konstatera att arbetstagaren har brustit mot de normer och föreskrifter som följer med anställningen. När det gäller utrymmet att ålägga domare disciplinansvar för tjänsteförseelser kan rent allmänt sägas att också rättsskipningens grundlagsfästa självständighet måste beaktas (11 kap. 3 § regeringsformen, se även AD 2014:5). Disciplinpåföljder kan därför främst komma ifråga om en domare har begått något formellt fel.

Ansvarsnämndens bedömning

AA har godtagit att han handlat felaktigt i de båda tvistemålen och i ett av brottmålen men haft vissa invändningar mot JO:s bedömning av brottmålet B 4981-16 som var ett ungdomsmål med tre tilltalade. I detta mål har kommit fram att domen meddelades ca två och en halv vecka efter det att huvudförhandlingen hade avslutats. Med hänsyn till att målet handlade om allvarlig brottslighet (grov våldtäkt/våldtäkt) som förnekats eller bestritts av de tilltalade samt innehöll inte alltför okomplicerade yrkanden om utvisning, bedömer ansvarsnämnden att det får anses ha funnits godtagbara skäl att frångå huvudregeln i ungdomsmål om att avkunna dom omedelbart och i stället flytta fram domsdagen något, i vart fall en vecka. Även om ansvarsnämnden delar JO:s uppfattning att domen borde ha meddelats tidigare än vad som nu blev fallet, anser nämnden att dröjsmålet i detta fall inte är tillräckligt långt för att läggas till grund för en bestraffningsbar tjänsteförseelse.

Däremot när det gäller de båda redovisade tvistemålen har kommit fram att AA meddelade dom sex respektive åtta veckor efter avslutad huvudförhandling, vilket är flera veckor efter den tid som en dom i normala fall ska meddelas inom. Med hänsyn till hur utvecklingen ser ut i våra domstolar mot allt större och komplicerade mål torde det allmänt få godtas att angivna tidsfrister överskrids i större utsträckning än vad som förutsattes vid rättegångsbalkens tillkomst. Det har dock här inte kommit fram något som indikerar att målen har varit så komplicerade eller omfattande att synnerliga skäl har funnits att överskrida den föreskrivna tidsfristen i 17 kap. 9 § RB på sätt som nu skett. AA har inte heller åberopat några sådana skäl utan allmänt hänvisat till hög arbetsbelastning och nedsatt arbetskapacitet på grund av stress. Detsamma gäller brottmålsdomen i mål B 5016-16 som meddelades en dryg månad efter det att huvudförhandlingen hade avslutats. Något godtagbart skäl att överskrida den tidsfrist som gäller i mål där den tilltalade är häktad med flera veckor har inte kommit fram och har inte heller åberopats av AA.

Som JO har anfört är det en domares skyldighet att på ett rättssäkert och effektivt sätt avgöra de mål och ärenden som han eller hon ska handlägga och naturligtvis även inom de tidsfrister som lagen anger. Om dessa frister inte kan

hållas måste godtagbara skäl att frånga dem redovisas på ett tydligt sätt. Det är uppenbart att AA under den aktuella tidsperioden befann sig i en besvärlig arbetssituation. Även med hänsyn till detta är det inte acceptabelt att upprepade gånger flytta fram dagen för en doms meddelande på det sätt som AA gjort i dessa tre sistnämnda mål. Ansvarsnämnden noterar att han nu har insett att han har handlat felaktigt och han har även planerat åtgärder för att undvika att en upprepning sker.

Av rättssäkerhetsskäl är det mycket viktigt att reglerna om tidpunkten för expediering av domar iakttas. Som framgått delar ansvarsnämnden JO:s bedömning att det i tre av målen finns anledning att se allvarligt på AA:s underlåtenhet att meddela domar i enlighet med gällande bestämmelser. Det har alltså varit frågan om flera mål och ett mycket stort antal beslut om att flytta fram domarna under lång tid. AA har därför uppsåtligen åsidosatt sina skyldigheter i anställningen på ett sådant sätt att en tjänsteförseelse föreligger. Felet kan inte anses som ringa. Någon annan påföljd än varning är inte påkallad.

JO:s avslutande av ärendena

Den 22 februari 2018 meddelade Statens ansvarsnämnd att nämndens beslut hade vunnit laga kraft. Med anledning härav avslutas ärendena.